

*Klimat- och näringslivsdepartementet
Energienheten Pär Lydén
par.lyden@regeringskansliet.se*

Er beteckning KN2025/01039

Energikontoren Sveriges remissvar gällande SOU 2025:47 Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning

Energikontoren Sverige tackar för möjligheten att yttra sig kring elmarknadsutredningens betänkande ”Spänning i Tillvaron – hur säkrar vi vår framtida Energiförsörjning” SOU 2025:47. Energikontoren Sverige förenar och representerar Sveriges 14 regionala energikontor. Vår uppgift är att bidra till att våra respektive regioner når sina energi- och klimatmål och skapa förutsättningar att nå de nationella energi- och klimatmålen. Genom vår samlade expertis stöttar vi kommuner, regioner och företag genom att ta initiativ och driva projekt som hjälper dem att ställa om till en hållbar verksamhet. Vi är alltid opartiska och utan vinstintresse.

Sammanfattande och övergripande synpunkter

Energikontoren Sverige välkomnar regeringens initiativ att ge en utredare i uppdrag att se över elmarknaden. Det är ett viktigt steg mot att ta fram nya förslag för hur den svenska elmarknaden kan utvecklas, med fokus på långsiktiga riktlinjer som främjar framtida gröna investeringar. Utredningen hade ett brett uppdrag och kort tid på sig. Under de förutsättningarna har de gjort ett bra arbete. Utredningen ger en gedigen bakgrund till det svenska elsystemet, välutvecklade problembeskrivningar och resonerar väl kring de utmaningar som olika lösningar kan innebära. De lagförslag som beskrivs tycks i hög grad röra begreppsändringar för att matcha svensk lagstiftning med EU-lagstiftning, vilket är välkommet.

Vi ser positivt på att systemansvaret ges stort utrymme och att systemtjänster för att nyttja elnätet mer flexibelt lyfts. Vi delar utredarens bedömning att elmarknaden i huvudsak har fungerat väl. Införande av dubbelriktade differenskontrakt för ny fossilfri elproduktion riskerar däremot att tränga undan annan, mer kostnadseffektiv produktion och leda till att systemets nyttor delvis läcker över nationsgränserna. Dessutom riskerar bara själva diskussionen om att införa det en risk för ökade kostnader och avvaktande i investeringar i annan ny elproduktion i Sverige. Vi instämmer därför i utredningens analys kring att det krävs noggranna överväganden innan riskdelning införs. Vi kan inte nog betona att inför bedömningen om ett kraftigt ökat elbehov i energiomställningen, är det centralt att elsystemet byggs fortsatt robust men också i snabb takt och med flexibla lösningar för att kunna möta framtidens energibehov där efterfrågan behövs, när den behövs. Efterfrågan är beroende av

● **ENERGIKONTOREN SVERIGE**

Energikontoren Sverige är den nationella partnern för regionalt energi- och klimatarbete.
energikontorensverige.se

Klimat- och näringslivsdepartementet
Energienheten Pär Lydén
par.lyden@regeringskansliet.se

Er beteckning KN2025/01039

låga elpriser och tillgång till effekt, och skulle detta inte kunna garanteras inom en rimlig tidsram lär etableringar förläggas annanstädes. Vi önskar därför att utredningen i högre grad kunnat ge fler och mer konkreta förslag på hur elmarknaden kan fungera med den typ av fossilfri elproduktion som kan byggas ut i snabb takt till konkurrenskraftiga priser.

En förutsättning för att elsystemet ska möta näringslivets behov av el i närtid är också att flexibilitet i elsystem utnyttjas till max. För detta behövs fler och starkare incitament för elnätsbolagen att arbeta med flexibilitet. Även energigemenskaper är ett verktyg som skulle kunna bidra med många systemnyttor och ökad försörjningstrygghet, och det är centralt att regler och styrmedel inte medför hinder för denna typ av lösningar, utan istället ger dem ersättning för deras systemnyttor på samma sätt som andra lösningar.

Energikontoren Sverige välkomnar föreslagna initiativ kring förbättrad tillgång till data kring elsystemet. Vi hade gärna sett ännu fler konkreta lösningsförslag gällande transparens, nyanslutning av stora punktlaster och kraftvärmens roll i elsystemet. Gällande kraftvärmens kommer utredningen fram till att nätföretagen kan ha ett ansvar att se till att de inte lägger ner, om det leder till kapacitetsbrist i området. I övrigt berörs fjärr- och kraftvärme inte specifikt utan föreslås undersökas separat, vilket är efterfrågat då osäkerheten är stor och trenden är att kraftvärmeinvesteringar uteblir vid nyinvesteringar i värmeverk, även i områden med kapacitetsbrist.

Synpunkter i kronologisk ordning i relation till betänkandet

Kapitel 4

Riskhantering och riskdelning

Energikontoren Sverige har under den senaste tiden observerat att investeringstakten i både små- och storskaliga projekt för förnybar energiproduktion och flexibilitetslösningar har avtagit. Vi noterar också att en stor del av näringslivet väljer att avvakta med en del investeringar, vilket tydligt visar behovet av fler incitament och stöd för att öka investeringstakten om Sverige ska nå målet om 300 TWh el per år 2045. För att skapa ett robust och leveranssäkert energisystem krävs stödmekanismer inte bara till storskalig elproduktion, utan även till småskalig produktion och lagring, något vi anser är viktigt att lyfta fram. Statliga stöd bör utformas så att de stärker konkurrenskraften hos de mest kostnadseffektiva alternativen utan att skapa marknadsobalanser, och bidra till ett framtida elsystem som är balanserat och långsiktigt hållbart.

Energikontoren Sverige stödjer förslaget om att utveckla fler finansiella instrument för att öka investeringstakten i storskalig elproduktion. Vi ser dock ett behov av att komplettera dessa åtgärder med stöd riktade till privatpersoner och företag, exempelvis för att främja elektrifiering av transporter, ökad lokal produktion av förnybar energi, upprättandet av

● **ENERGIKONTOREN SVERIGE**

Klimat- och näringslivsdepartementet
Energienheten Pär Lydén
par.lyden@regeringskansliet.se

Er beteckning KN2025/01039

energigemenskaper och investeringar i flexibilitetslösningar såsom lagring. Genom att kombinera stöd för storskalig produktion med åtgärder som underlättar småskaliga investeringar skapas bättre förutsättningar för ett robust och hållbart energisystem som bidrar till att Sverige når sina energi- och klimatmål.

Energikontoren vill betona att dagens system med elprisområden leder till snedvriden marknadsförutsättningarna för näringslivet och ger landet helt olika konkurrensfördelar beroende på geografisk placering. Vi ser positivt på att prisområdeskontrakt EPAD analyseras vidare.

Statlig riskdelning genom dubbelriktade differenskontrakt

Trots att dubbelriktade differenskontrakt föreslås omfatta samtliga fossilfria kraftslag, upplevs systemet som föreslås inte som helt teknikneutralt till alla fossilfria kraftslag. I praktiken ser förslaget främst ut att gynna kärnkraften.

Energikontoren Sverige betonar att det är i ytterst särskilda skäl och med noggrant övervägande som statliga stöd och riskdelning skall ges, och att detta inte får snedvrیدا konkurrensen mellan olika fossilfria kraftslag eller flexibilitetslösningar. Vi poängterar därför vikten av att modellen även utformas så att mindre aktörer och lokala flexibilitetslösningar (exempelvis solenergi, lagring & energigemenskaper) ges utrymme. Den skall även i särskilda skäl och i motiverade fall kunna ges till livstidsförlängning utav teknikuppdatering på redan befintlig fossilfria kraftslag såsom reinvesteringar.

Kap 5

Systemansvar

En tydlig ansvarsfördelning och formaliserad samordning mellan nationella, regionala och lokala nivåer är avgörande för att lokal energiomställning ska kunna genomföras. I ljuset av detta välkomnar Energikontoren utredningens analys kring systemansvar, och ser positivt på att man förespråkar utökat utbyte av och transparens kring data mellan olika aktörer för att få en bättre koordinering och snabbare tillstånds- och anslutningsprocess. Att rollen som ”systemansvarig myndighet” föreslås avskaffas och ansvaret i stället integreras i rollen för systemansvarig för överföringssystemet (Svenska kraftnät) är också positivt.

En av de viktigaste frågorna för kommuner och regioner är hur nya, ofta elintensiva, företagsetableringar genomförs. Det är ett område som utredningen kunnat gå djupare inom. Slutsatsen i utredningen vad gäller ansvarsfördelning för hantering av kapacitetsbrist är att det behövs:

- o En tydlig definition av kapacitetsbrist
- o Legal analys, bland annat om hur kostnader för anslutning ska betalas samt hur kostnaderna ska fördelas på nätavgifterna i de berörda näten 425 Systemansvar SOU 2025:47

● **ENERGIKONTOREN SVERIGE**

Klimat- och näringslivsdepartementet
Energienheten Pär Lydén
par.lyden@regeringskansliet.se

Er beteckning KN2025/01039

- o Författningsförslag som tydligt pekar ut vem som har ansvaret samt en ordning för hur detta ska kunna granskas
- o Konsekvensanalys av förslaget.

Det är välkommet att första steg har initierats, även om vi hade önskat att utredningen kommit längre här. Utredningen föreslår att Energimarknadsinspektionen skyndsamt ska utreda detta tillsammans med elnätsföretagen, vilket är positivt. Vi vill också poängtera att man inför kommande tillsynsperiod, där Ei sätter riktlinjer för intäktsram för nätverksamhet, bör främja flexibilitet i elsystemet för att kunna planera och investera så kostnadseffektivt som möjligt.

Framhävas bör till sist att samordningen mellan lokal, regional och nationell nivå skall ge bättre förutsättning för kortare tid i tillstånds-, och nyanslutningsprocess. Här ser vi att de lokala elnätens roll är för osynlig i analysen, med tanke på att varje nivå i systemet är avgörande för att helheten ska fungera. Vår uppfattning är att de lokala behoven och utmaningarna ofta är svåra att lösa på grund av bristande dialog mellan lokal och regional nivå.

Utredningen konstaterar att "...representanter för systemansvariga för distributionssystem [uppger] att Elberedskapsmyndigheten Svenska kraftnät saknar ett strukturerat arbetssätt när de prioriterar och beslutar om hur beredskapsmedel fördelas för att stärka elberedskapen i lokal- och regionnät" (s. 278-279). Vi hade önskat förslag som adresserar denna utmaning då de mer småskaliga och decentraliserade kraftslagen samt flexlösningar på lokal nivå skulle kunna ha stort värde för elberedskapen.

Kap 6

Värdering av systemnyttor

Resurstillräcklighet i elsystemet

Balansansvaret utgör en grundläggande förutsättning för elmarknadens funktion, och utredningens diskussion om resurstillräcklighet bidrar tyvärr till osäkerhet om balansansvaret. Alla ingrepp som möjliggör att balansansvaret kan kringgå riskerar att öppna för lönsamt risktagande på bekostnad av andra aktörer. Problemet som kan uppstå är att balansansvariga ser en möjlighet att göra vinst genom att undgå sitt ansvar – exempelvis genom att gå i konkurs i extrema situationer – i stället för att förbereda sig genom villkorade avtal med kunder eller investeringar i kapacitet. En sådan socialisering av kostnader bör undvikas. Det åstadkoms inte genom att medvetet lägga kostnader för kapacitetsuppbyggnad på kollektivet, särskilt när åtgärder på användarsidan ofta är billigare.

Flexibilitet för att hantera kapacitetsbrist i elnätet

Funktionskravet så som det idag är utformat hämmar en snabb utbyggnad av elnäten på alla nivåer. Detta får inte minst konsekvenser för möjligheten för flexresurser att bidra till

● **ENERGIKONTOREN SVERIGE**

Klimat- och näringslivsdepartementet
Energienheten Pär Lydén
par.lyden@regeringskansliet.se

Er beteckning KN2025/01039

elsystemet, vilket gör att elsystemet besitter stor utnyttjad kapacitet. Villkorade avtal är ett värdefullt verktyg men de är per definition tidsbegränsade vilket gör att de inte ger en långsiktig hantering av utmaningen.

Vi föreslår att man utreder vidare om permanenta undantag till funktionskravet vid vissa situationer skulle kunna ges genom avtal direkt mellan systemansvarig och nyanslutningspart, utan att behöva gå genom Ei, när detta är samhällsekonomiskt motiverat.

Nyanslutning

Detta är av stor vikt att när systemansvarig mottagit en begäran om nyanslutning skall det inom skälig tid bevilja tillstånd enligt 4 kap. 5 § ellagen inom två år då anslutningens tekniska omfattning bör minska vid god samordning.

Lagstiftningen bör, precis som utredningen lyfter, förtydligas angående vad som menas med samhällsekonomiskt motiverade åtgärder för att hantera kapacitetsbrist. Vi föreslår också att utredningen uppmanar Ei att utreda om det finns verktyg som systemansvarig (elnätsägare) kan nyttja för att få mogna och realiserbara föransmälningar, minska situationer där en och samma aktör skickar många parallella föransmälningar, och därmed korta ledtiderna. Ett sätt skulle kunna vara att undersöka reglerade avgifter för föransmälning som skickas in av behörig elinstallatör. Vi vill dock poängtera att avgifterna skulle behöva vara skäliga, reglerade och tydligt kommunicerade. Detta bör även gälla de avgifter som vissa systemansvariga redan tar för förstudier av nätkapacitet. Energimarknadsinspektionen kommer innan året är slut komma med ett ytterligare metodstöd för nätföretag för att avgöra vilka åtgärder som är samhällsekonomiskt motiverade. Det är viktigt för kommunal och regional tillväxt att förutsättningarna för nyanslutningar är tydliga.

Spänningsreglering och reaktiv effekt i elsystemet

Det är bra och viktigt att detta område behandlas av utredningen, då det bör beaktas och samverkas i både lokal-, region-, och transmissionsnät så att nätets kapacitet utnyttjas på ett effektiv och ekonomiskt fördelaktigt sätt. När det gäller reaktiv effekt är det rimligt att både de som orsakar och de som hanterar den får ersättning i förhållande till de extra strömmar och förluster som uppstår. Även här är det viktigt att den ekonomiska regleringen fungerar i båda riktningarna. Vid utformning av eventuella styrmedel bör man dessutom säkerställa att alla aktörer som kan bidra också ges möjlighet till det – exempelvis hushåll med elbilsladdare, solceller och batterier samt vätgasproducenter som är anslutna till elnätet. Vi anser att utredningen kunde ha utforskat alternativ som syntetisk rotationsenergi, då detta används i ett antal länder och skulle kunna ha potential som alternativ till kärnkraftens rotationsenergi.

Ö-drift och dödnätsstart

Energikontoren Sverige välkomnar att det föreslås en utredning kring ansvarsförhållande, metoder och finansiering för elberedskap, och betonar vikten av att detta skyndsamt utförs. Här önskar vi återigen betona energigemenskapers möjligheter. Energigemenskaper vars elnät inte är galvaniskt kopplade till det omgivande nätet kan aldrig störa detta. Däremot kan de,

● **ENERGIKONTOREN SVERIGE**

Energikontoren Sverige är den nationella partnern för regionalt energi- och klimatarbete.
energikontorensverige.se

Klimat- och näringslivsdepartementet
Energienheten Pär Lydén
par.lyden@regeringskansliet.se

Er beteckning KN2025/01039

om behov finns, på mycket kort tid bidra med effekt och stabilisering. Precis som internet är utformat för att vara robust – oberoende av om enskilda länkar slås ut och alltid med förmåga till ödrift innanför routern – kan sådana energigemenskaper både stärka den interna försörjningstryggheten och samtidigt bidra till det omgivande nätet.

Kap 8

Anvisade elavtal och utsatta kunder

Energikontoren Sverige anser att energirättvisefrågor bör få en större plats i energiomställningen och välkomnar därmed att utredningen ger förslag på hur systemet för anvisade elavtal kan avvecklas, eftersom kunder med sådana avtal generellt betalar mer för sin elanvändning jämfört med kunder som aktivt väljer en elhandlare.

Ändringar i lagstiftningen är en viktig del för att åstadkomma förändring, men kommunikationen och ökad kunskap är lika viktiga, särskilt eftersom införandet av elnätstariffer påverkar slutkundernas elkostnader. De minst aktiva och utsatta kunderna kan behöva mer stöd och information om hur de kan påverka sin elräkning utöver valet av elhandelsavtal. Vi ser gärna att frågan om hur fler kunder kan bli aktiva och delaktiga i elsystemet arbetas vidare med. Vi anser också att vid införandet av nytt system är det viktigt att elleverantörer och elnätsägare får tydliga och enkla riktlinjer för att hålla nere de administrativa kostnaderna.

Kap 9

Förbättrad tillgång till data i elmarknaden

Energikontoren Sverige ställer sig positivt till förslaget att Energimarknadsinspektionen, i samråd med relevanta aktörer får i uppdrag att ta fram förslag till ett verktyg som på ett säkert sätt förbättrar tillgången till data i elmarknaden. Eftersom utredningen i detta kapitel inte går på djupet är det centralt att utforska vägarna framåt noggrant, dra lärdom från andra länder och utforma tillsammans med relevanta aktörer.

Energikontoren Sverige vill belysa att transparensen mellan nätägare och kommuner/regioner behöver öka. Kommuner har planmonopol och behöver rätt förutsättningar för att kunna planera för utveckling. Idag upplever många kommuner att de är begränsade av bristfällig information från nätägare. Transparens och datadelning är också avgörande för att rätt

● **ENERGIKONTOREN SVERIGE**

Energikontoren Sverige är den nationella partnern för regionalt energi- och klimatarbete.
energikontorensverige.se

Klimat- och näringslivsdepartementet
Energienheten Pär Lydén
par.lyden@regeringskansliet.se

Er beteckning KN2025/01039

resurser (till exempel för flexibilitet och lagring) ska hamna på rätt plats, både utifrån elnätets behov och de geografiska förutsättningarna.

Energikontoren Sverige anser att det är viktigt att ett framtida verktyg utvecklas ur ett kundcentrerat perspektiv och att det skapar en jämn spelplan för både etablerade och nya aktörer. Tillgången till tillförlitliga data via ett centralt verktyg kan spela en avgörande roll för att främja fler och bättre flexibilitetslösningar och tjänster, energigemenskaper samt underlätta den lokala och regionala energiplaneringen.

Vi tycker att en viktig målsättning för införandet av ett centralt verktyg bör vara att tillgång till data ger bättre förutsättningar för ett effektivt nyttjande av elnätet, genom ökad flexibilitet. Detta blir särskilt viktigt med tanke på den växande efterfrågan på el och behovet av smartare nätanvändning. För att arbetet med verktyget ska bli kostnads- och tidseffektivt för både marknadsaktörer och slutkunder, ser vi gärna att erfarenheter från liknande projekt och från andra länder. IT-säkerhet bör förstås ges hög prioritet, såväl som att plattformen tas fram på sätt som håller de administrativa kostnaderna för elleverantörer och elnätsägare nere. Data som hanteras av Svenska Kraftnät bör kunna göras tillgängliga till en låg kostnad. Data som samlas av Nordpools spotmarknad borde i högre grad vara offentligt tillgängligt.

För Energikontoren Sverige,

Therese Hjelseth,
Vice ordförande

